

**ŠMIHULA, DANIEL. TEÓRIA ŠTÁTU A PRÁVA.
BRATISLAVA : EPOS, 2010. 397 s.
ISBN 978-80-8057-854-1.
(RECENZIA)**

MGR. MICHAL POVAŽAN
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA
KATEDRA PRÁVNÝCH DEJÍN

Úvod

V akademickej obci existuje zhoda, že kvalitná výučba teórie práva je kľúčová pre celkovú prípravu mladých právnikov alebo iných profesionálov pre prax, a to či už v akademickom prostredí, orgánoch verejnej správy alebo v komerčnom prostredí. Aj z tohto pohľadu sa každá nová učebnica teórie štátu a práva stretáva s výraznou pozornosťou najmä právnickej obce. Táto pozornosť je zvýraznená aj skutočnosťou, že na Slovensku nevychádzajú takéto učebnice príliš často.

Skôr ako pristúpime k zhodnoteniu samotnej práce Daniela Šmihulu, niekoľko poznámok na úvod. Skúsenosti z praxe potvrdzujú, že na slovenských právnických školách (fakultách) chýba konsenzus, v ktorom semestri má byť zaradený študijný predmet teória štátu a práva. Generácia študentov v nedávnom období zažila jeho presúvanie v učebných plánoch od prvého až po štvrtý ročník. Pokiaľ nedokážeme nájsť vhodné miesto pre tento predmet, nedokážeme vhodne definovať ani cieľovú skupinu, ktorej sa má učebnica prihovárať. Právom sa dá domnievať, že je výrazný rozdiel, či sa o teórii štátu a práva prednáša v prvom alebo vo štvrtom ročníku. Vedomosti študentov v týchto ročníkoch sú diametrálne odlišné a tiež miera myšlienkového abstrakcie, v práve taká nevyhnutná, sa výrazne líši. Študent môže prijať (percipovať) podľa teórie informácií len to a toľko, na čo je pripravený, na čo si vytvoril predpoklady predchádzajúcim poznaním. Len to môže pochopiť (recipovať).

Dá sa povedať, že teória štátu a práva je jedna z najvýznamnejších subdisciplín práva (resp. študijného programu práva v bakalárskom, magisterskom i v doktorandskom stupni štúdia) a určite nepatrí medzi „úvodné predmety pri štúdiu práva...“¹. Bez teórie, abstraktného skúmania o substancii najrôznejších právnych termínov, pojmov, princípov, kategórií a inštitútov sa nedá predstaviť právo ako vedná disciplína. Propedeutickou právnou disciplínou

¹ ŠMIHULA, Daniel. *Teória štátu a práva*, Bratislava 2010, s. 11.

línou je právna dogmatika, resp. právne pojmoslovie, ktoré sú vhodné ako úvodný predmet právnického štúdia.

Samotná všeobecná teória práva je pre študentov vedomostne vhodná až po absolvovaní podstatného penza tzv. pozitívnoprávnych disciplín, ktoré umožnia študentom uchopenie abstraktného pojmu na konkrétnom príklade. Pozitívne právne disciplíny (obchodné, občianske, trestné právo...) nemajú vytvorenú vlastnú teóriu práva. Ich výučba sa obmedzuje na vysvetľovanie, komentovanie noriem vydaných zákonodarcom od prípadu k prípadu.

Niet nič praktickejšieho ako dobrá teória

V úvode autor uvádza, že „text poskytuje dostatočný prehľad o základných pojmoch teórie štátu a práva a ako taký umožňuje ďalšie pokračujúce štúdium“. Z tohto, zdá sa, vyplýva, že autorovi nešlo o napísanie učebnice teórie štátu a práva, ale o podanie akéhosi úvodu do štúdia štátu a práva pre prvkov na právnických alebo iných podobne zameraných fakultách. V súlade s tým by mal byť prispôsobený aj názov diela. Tento názor autor posilňuje v nasledujúcom texte: „Text poskytuje základné fakty a definície. (...) Nesnaží sa o špekulácie ani originálny pohľad.“² Právnické štúdium bez „špekulácií“ si možno predstaviť nanajvýš v prvom ročníku, ak vôbec. Celé štúdium by malo byť prípravou na riešenie právnych problémov praxe, a teda rozmyšľaním, analýzou právneho textu, jeho možných výkladov, aplikáciou právnych noriem a princípov, budovaním právnych analógií a podobne. Nemal by to však byť praktizmus ani právnické remeselníctvo. Výučba má viesť od kauzality k abstrakcii, od individuálneho k všeobecnému. Cieľom je pochopiť a osvojiť si múdrosť, ktorú sformuloval Johann Wolfgang Goethe: „Sedivá je každá teória, večne zelený je len strom života. Ale niet nič praktickejšieho ako dobrá teória.“ A súčasťou profilu absolventa fakulty má byť práve osvojenie si tejto pravdy na základe jej individuálneho uplatňovania vo výučbe.

Pri pohľade na osnovu celej recenzovanej práce musíme konštatovať, že ide o dobre rozvrhnutú prácu, vzťahujúcu sa na danú tému. Keď si uvedomíme, že ide o učebnicu pre študentov prvých dvoch semestrov štúdia, nezaráža nás skutočnosť, že chýba kapitola o metodológii právnych vied. Je nadbytočná.

Text práce pozostáva z veľkého množstva definícií a kategorizácií. Na malom priestore je zhromaždené veľké množstvo skratkovitých informácií, ktorých plné pochopenie musí byť pre študenta práva – začiatočníka značne náročné. Memorovanie, kvalitnú a rozsiahlu pamäť, reprodukčné vedomosti pokladá zrejme autor za prioritnú vlastnosť právnik. Učebnici chýba dôslednejšie vysvetľovanie jednotlivých inštitútov, ich zakotvenie v celkovej maté-

² ŠMIHULA, Daniel. *Teória štátu a práva*, Bratislava 2010, s. 12.

rii právnej teórie, čo by študentom zjednodušilo ich pochopenie. Nie je pravdepodobné, že učiteľ (na prednáškach či seminároch) stihne vysvetliť také veľké množstvo informácií a najmä bude mať možnosť dať ich do vzájomnej súvislosti.

Autor používa vo svojej práci veľké množstvo citácií. Nie sú to iba odkazy, ale priame prevzatie celých formulácií z iných učebníc. Na 376 stranách textu je ich celkovo 1 256. Citácie nie sú samy osebe zlé a je veľmi dobré, že aj na Slovensku ich právni vedci používajú čoraz viac. V tejto práci to však vo viacerých jej častiach vyzerá, akoby išlo o vynímanie celých viet a odsekov z iných prác. Za všetky takéto práce spomeňme aspoň učebnicu Teórie práva od Jozefa Prusáka z roku 1995, ktorá je najfrekvencovanejším predmetom citačného preberania autora. Používanie učebníc ako citačného materiálu je v práci veľmi rozšírené. Od právneho vedca by sa skôr očakávalo citovanie iných prameňov – pôvodných vedeckých prác domácich i zahraničných autorov. Tento postup však určite korešponduje s autorovým predsavzatím nebyť originálnym. Učebnica by však nemala byť výberom pojmov z iných prác ani vecným registrom z učebníc teórie práva.

Pozitívom učebnice sú otázky na konci jednotlivých kapitol, z ktorých viaceré sú veľmi podnetné a môžu pomôcť pri výučbe práva „špekulatívnou metódou“.

Názov učebnice obnovil niekdajší názov diel tohto druhu – „teória štátu a práva“. Teória štátu patrila do vedného odboru štátoveda. U nás sa zatiaľ tento vedný odbor nerekonštituoval. Problematika teórie štátu sa odčlenila od teórie práva. Z odvetvových právnych vied sa pojmami vzťahujúcimi sa k štátu zaoberá ústavné právo. Túto problematiku autor akosi opomenul, a to na škodu teórie štátu, ako aj teórie práva.

Záver

Od začiatku deväťdesiatych rokov 20. storočia vyšlo na Slovensku niekoľko publikácií venujúcich sa teórii práva ako napríklad: PRUSÁK, Jozef. *Teória práva* (Bratislava, 1999), OTTOVÁ, Eva. *Teória práva* (Bratislava, 2004), VEČEŘA, Miloš. *Teória práva* (Bratislava, 2007) a ďalšie. Tieto práce vo svojom titule obsahujú už iba teóriu práva, hoci sa vo veľkej miere venujú teórii štátu. Daniel Šmihula používa širší názov Teória štátu a práva, čo možno vnímať ako posun k opätovnému návratu k teoretickému štúdiu štátu, ktoré akoby po roku 1989 ustúpilo do úzadia.

Na začiatku tejto krátkej recenzie zaznela úvaha, že každá učebnica teórie štátu a práva sa na Slovensku stretáva s pozornosťou, lebo takýchto počínov nie je veľa. Podľa môjho názoru naša právnická obec ešte stále aj po tomto poslednom pokuse bude musieť čakať na kvalitnú učebnicu teórie štátu a práva.